

Miljøministeriet
By- og Landskabsstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Kalø, den 15. februar 2008

Vedr.: Høring over lovforslag til lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om jagt og vildtforvaltning og forskellige andre love (supplerende gennemførelse af direktiver om naturbeskyttelse):

I forbindelse med, at Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen den 4. februar 2008 har sendt ovennævnte lovforslag om ændring af en række love på natur- og miljøområdet i høring, har Danmarks Jægerforbund følgende bemærkninger:

Generelt:

Fristen for at komme med bemærkninger til lovforslaget er sat til fredag den 15. januar 2008 kl. 12.00. Det virker direkte uanstændigt, at man i en for Danmarks Jægerforbund så vigtig og omfattende sag giver en høringsfrist på kun 11 dage (hvoraf den ene uge i øvrigt falder sammen med den "officielle" vinterferie).

Danmarks Jægerforbund skal på det kraftigste opfordre til, at høringsfristen forlænges, således at den bliver i overensstemmelse med Justitsministeriets "Vejledning om lov kvalitet". Heraf fremgår det, at: "Høringsfristen må afpasses efter de nærmere omstændigheder, men bør være så lang, at de hørte parter har mulighed for at udarbejde et fyldestgørende svar. Der bør herved også tages hensyn til, at bl.a. offentlige myndigheder, der høres, kan have behov for at indhente udtalelser fra underordnede særligt sagkyndige institutioner mv."

I lyset af, at lovforslaget er udsendt til høring hos knap 200 foreninger og interesseorganisationer samt offentlige myndigheder og institutioner er 11 dages høringsfrist helt åbenlyst ikke i overensstemmelse med Justitsministeriets vejledning.

Lovforslaget har angiveligt til formål at sikre, at Danmark opfylder betingelserne i fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne, og det bemærkes i følgebrevet, at lovforslaget er af formel karakter. Det anføres endvidere, at lovforslaget ikke indeholder reelle ændringer af den nuværende retstilstand, da myndighederne i forvejen har været forpligtede til at overholde de pågældende direktiver.

Som vi læser formuleringerne i lovforslaget, er dette *ikke* korrekt!

På en række punkter vil lovforslaget – hvis det vedtages – medføre helt konkrete ændringer. Desuden vil der med ændringerne blive åbnet for en lang række helt u hensigtsmæssige fortolknings spørgsmål.

Nedenstående foreløbige kommentarer er udarbejdet af Danmarks Jægerforbunds administrative medarbejdere, og vi forbeholder os ret til yderligere bemærkninger, efter at vi har haft mulighed for en politisk behandling af stofområdet.

Hvad angår ændringsforslagene til **Lov om naturbeskyttelse** har vi følgende bemærkninger:

Vedr. pkt. 1: Fodnoten: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 2: Naturbeskyttelseslovens § 30, stk. 1 om beskyttelse af plante- og dyrearter m.v.: Her foreslås, at formuleringen ændres fra at Miljøministeren "kan fastsætte" regler, til at ministeren "fastsætter" regler. Bestemmelserne i § 30, stk. 1 i Lov om naturbeskyttelse er allerede fastsat i "Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter m.v., indfangning af og handel med vildt og pleje af tilskadekommet vildt", hvori EF-fuglebeskyttelsesdirektivet og EU-habitatdirektivet er implementeret. Vi har derfor ingen kommentarer hertil, så vidt loven som hidtil ikke tilsigter at ændre den hidtidige arbejdsdeling i forhold til loven om jagt og vildtforvaltning.

Vedr. pkt. 3: Naturbeskyttelseslovens § 30 om beskyttelse af plante- og dyrearter m.v.: Her foreslås stk. 2, 3 og 4 indsat.

Vedr. stk. 2. *(Miljøministeren iværksætter de bevaringsforanstaltninger, der måtte vise sig nødvendige for at sikre, at uforsætlig indfangning eller drab ikke medfører en væsentlig negativ virkning for bevaringsstatus for de arter som er nævnt i bilag 3 til loven. Bevaringsforanstaltninger iværksættes på grundlag af overvågningen eller yderligere undersøgelser).* Da miljøministeren med hjemmel i § 62 i loven om naturbeskyttelse overvåger naturens tilstand (i praksis via det nationale overvågningsprogram, der også overvåger strengt beskyttede arter (bilag IV-arter)), bifalder vi, at der på grundlag af overvågningen iværksættes de nødvendige bevaringsforanstaltninger. Da alle arter på bilag 3 er fredede jf. "Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter m.v., indfangning af og handel med vildt og pleje af tilskadekommet vildt", og er listet på bilag 1 og bilag 2 til denne bekendtgørelse, må de således ikke slås ihjel, indfanges eller indsamles. Vi forventer derfor ikke, at det foreslåede tillægsstykke giver anledning til væsentlige forvaltningsmæssige ændringer.

Vedr. stk. 3. *(Miljøministeren iværksætter de foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at indsamling i naturen af enheder af vilde dyre- og plantearter, som er nævnt i bilag 4 til loven, og udnyttelsen heraf er forenelig med hensynet til at bevare disse arter).* I bemærkningerne til lovforslaget står der, at de omtalte foranstaltninger blandt andet kan omfatte adgangen til visse arealer. Vi er bekymrede for, hvilke negative konsekvenser det kan få på vores interesser. Vi forventer dog ikke, at regulering af adgangen til sådanne arealer vil berøre en lodsejers grundlovssikrede rettigheder til brug af sin ejendom, f.eks. i form af jagt. Såfremt der kun sættes midlertidige restriktioner for offentlighedens adgang omkring en given særlig trængt bestand, hvor man til gengæld har sikret andre farbare stier, har vi ingen kommentarer, men det

kræver at forvaltningen af denne specifikke lovtekst administreres til mindst mulig gene for de øvrige friluftslivsudøvere.

Vedr. stk. 4. (*Miljøministeren fastsætter regler for at gennemføre foranstaltninger, jf. stk. 2 og 3*). Vi finder det passende, at ministeren fastsætter reglerne for at kunne gennemføre de foranstaltninger, der er omtalt i stk. 2 og 3.

Vedr. pkt. 4: Naturbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 2. pkt. og § 51, stk. 1: Her foreslås at "fiskeriterritoriet som fastlagt efter lov om Danmarks Riges fisketerritorium" ændres til "den eksklusive økonomiske zone". Vi mener, at det er mere sprogligt forståeligt, hvad den nuværende formulering betyder, frem for den foreslåede, så hvis det er muligt, vil vi foretrække den nuværende formulering. Se i øvrigt vore bemærkninger under pkt. 4 i forslagene om ændring af jagtloven.

Vedr. pkt. 5: Naturbeskyttelseslovens § 31 om naturligt vildtlevende dyr: Her foreslås indsat et stk. 2. (*Miljøministeren undersøger hensigtsmæssigheden af at genindføre de dyre- og plantearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, og som naturligt er hjemmehørende, når dette vil kunne bidrage til deres bevaring*). Danmarks Jægerforbund ønsker at medvirke til at fremme og sikre et varieret og alsidigt naturgrundlag med repræsentation af så mange hjemmehørende arter som muligt, så vi kan kun bifalde ovenstående tilføjelse til loven.

Vedr. pkt. 6: Naturbeskyttelseslovens § 31, stk. 2, der bliver til stk. 3 om naturligt hjemmehørende dyr: Her foreslås, at stk. 3 affattes således: "*Miljøministeren fastsætter med henblik på at værne naturen regler om udsætning af bestemte dyr, der ikke findes naturligt vildtlevende i Danmark*". Jægerforbundet går ikke ind for udsætning af nye dyrearter, som ikke hører hjemme i Danmark, eller aldrig har hørt hjemme i Danmark. Vi har derfor ikke yderligere kommentarer til ændringen.

Vedr. pkt. 6: Naturbeskyttelseslovens § 31, stk. 3 der bliver til stk. 4 om naturligt hjemmehørende planter: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 7: Naturbeskyttelseslovens § 50 om fredninger på statsejede arealer og på søterritoriet m.v.: Ingen specielle bemærkninger, da der specifikt fokuseres på beskyttelsen af de i bilag 3 og bilag 5 nævnte arter af krybdyr, padder, fisk, insekter, bløddyr og planter. Vi vil dog tilføje, at såfremt tilstande opstår, hvor der er behov for at dispensere fra f.eks. en jagtfredning pga. vildtskader på f.eks. afgrøder eller lign., bør der være hjemmel til dette.

Vedr. pkt. 8: Naturbeskyttelseslovens § 55 a om regionale udviklingsplaner: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 9: Naturbeskyttelseslovens § 56 om fastsættelse af lån, der yders efter § 55, stk. 1, 2 og 3: § 56a indsættes. Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 10: Naturbeskyttelseslovens § 71 om internationale forpligtigelser: Her foreslås indsættelse af stk. 4 -6.

Vedr. stk. 6. (*Miljøministeren træffer passende foranstaltninger for at beskytte, opretholde eller genskabe tilstrækkeligt forskelligartede og vidtstrakte levesteder for vilde fuglearter*). Det virker overflødig at indsætte denne bestemmelse i naturbeskyttelsesloven, da den samme bestemmelse foreslås indsat i jagtloven (hvor den rettelig hører hjemme, idet jagtloven i højere grad end naturbeskyttelsesloven omhandler forvaltningen af fugle (og pattedyr)). Se bemærkningerne til lovforslagets § 2 pkt. 7. vedr. jagtlovens § 52.

Vedr. pkt. 11: Naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 2 om internationale forpligtigelser: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 12: Indsættelse af bilag 3-5, som affattes som bilag 1 til naturbeskyttelsesloven: Ingen bemærkninger.

Hvad angår ændringsforslagene til ***Lov om jagt og vildtforvaltning*** har vi følgende bemærkninger:

Vedr. pkt. 1: Fodnoten til jagtloven: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 2: Jagtlovens § 3, stk. 2 om jagttider: Her er indført 3 nye underpunkter specifikt om jagt på fugle.

Vedr. underpunkt 1: (*Jagt på fugle må ikke være i strid med de beskyttelsesforanstaltninger, der er truffet i disses udbredelsesområder*). Det er uklart, hvad denne formulering indebærer, men den vil helt sikkert give anledning til diskussion. Visse vil mene, at det betyder, at der f.eks. ikke kan drives jagt på fugle i et fuglebeskyttelsesområde, hvilket naturligvis ikke er korrekt (jævnfør flere EU-domme). Det fremgår i øvrigt ikke, hvilke beskyttelsesforanstaltninger reglen omhandler. Danmarks Jægerforbund forventer en fremtidig administrationspraksis i lighed med den nuværende, og at fortolkningsmulighederne søges elimineret.

Vedr. underpunkt 2: (*Jagt på fugle skal tilgodese en fornuftig udnyttelse og være økologisk afbalanceret*). Det fremgår ikke hverken af lovforslaget eller af bemærkningerne, hvad der menes med "fornuftig udnyttelse" eller "økologisk afbalanceret". I vore øjne er en fornuftig udnyttelse lig med en bæredygtig jagt efter "wise-use-principperne". Vi undrer os endvidere over, at dette punkt kun omhandler fuglene? Tilsvarende bør naturligvis også gælde pattedyrene.

Vedr. underpunkt 3: (*Der må ikke drives jagt på fugle i yngletiden, og på fugle under træk til redebygningstedet*). Dette punkt opfatter vi som en formalisering af den praksis, som allerede er

gældende i forvaltningen i forholdt til fuglebeskyttelsesdirektivets bestemmelser, og det giver som sådant ikke anledning til særlige bemærkninger. Det kunne dog være ønskeligt at få en gennemgang at de yngle- og trækperioder, som fra EU's side er defineret for Danmark for de enkelte arter, og som ligger til grund for den nuværende forvaltning.

Vedr. underpunkt 4: (*Der bør ikke drives jagt på pattedyr i perioden 1. februar- 31. august*). Tidligere har det pågældende underpunkt også omhandlet fuglene, men i kraft af de tre ovennævnte punkter, er fuglene nu taget ud af bestemmelsen. Det åbner mulighed for, at der kan gives jagttid på fugle udenfor perioden 1. september- 31. januar (og 15. februar for ederfuglehan, sortand, fløjlsand og havlit), når blot jagten ikke ligger i yngletiden eller i forårstrækperioden (f.eks. jagttid på grågås i august), hvilket vi naturligvis hilser velkomment.

Hvad angår pattedyrene hæfter vi os ved, at der i lovteksten stadig står "bør ikke" og ikke "kan ikke" fastsættes jagttid i den nævnte periode. Her tænker vi naturligvis på bukkejagten i maj-juli, som vi forudsætter, kan fortsætte uændret.

De to sidst underpunkter er uændrede i forhold til tidligere, hvilket vi finder er OK, og vi bemærker desuden med tilfredshed, at det af bemærkningerne fremgår, at den hidtidige praksis med revision af jagttidsbekendtgørelsen hvert 3. år forventes at fortsætte uændret.

Vedr. pkt. 3: Jagtlovens § 9 om mærkning af vildt: Vi har vanskeligt ved at gennemskue betydningen og konsekvenserne af den foreslåede nye § 9a, udover at stk. 1 skal sikre bevaringsstatus for flagermus, hvaler, enkelte gnavere samt odder mod negativ indflydelse af "uforsætlig indfangning eller drab"? Tilsvarende skal stk. 2 sikre at "indsamling" af gråsæl, spættet sæl og skovmår er foreneligt med hensynet til bevarelsen af disse arter?

Vi har endvidere vanskeligt ved at gennemskue, hvad det betyder, at ministeren skal "iværksætte" de "nødvendige foranstaltninger" for at sikre bevarelsen af de pågældende arter. Hvem afgør, hvad der er nødvendigt? Også her bør formuleringerne justeres, så fortolkningsmulighederne elimineres.

Vi er naturligvis enige i, at de pågældende arter skal beskyttes, men alle arterne er fredede, og kun i forbindelse med regulering for at forebygge skader, kan der ske "indsamling", og da kun efter forudgående tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen (jævnfør vildtskadebekendtgørelsen), som kan fastsætte de nærmere betingelser for reguleringen.

Vedr. pkt. 4: Jagtlovens § 33 om reservater: Her foreslås, at formuleringen ændres fra at Miljøministeren "kan oprette" reservater til at ministeren "opretter". Denne ændring er overflødig og uhensigtsmæssig, idet der ikke i hverken fuglebeskyttelses- eller habitatdirektivet er krav om oprettelse af reservater (som det er tilfældet for udpegning af fuglebeskyttelsesområder og habitatområder).

Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget er Danmark forpligtet til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at leve op til EU-direktivernes krav, men det betyder *ikke*, at oprettelse af reservater

altid er en nødvendighed, andre beskyttelsestiltag kan være lige så gode eller bedre. Det bør stadig være en mulighed, at ministeren *kan* oprette reservater, men det skal ikke være et lovkrav, at ministeren *skal* oprette reservater. Dette understreges af, at der - i modsætning til udpegelse af fuglebeskyttelses- og habitatområder - i forbindelse med oprettelse af reservater ikke findes klare retningslinjer for, hvornår et område "skal" være reservat.

I praksis er Danmarks nuværende knap 100 natur- og vildtreservater da også udpeget af vidt forskellige hensyn – herunder også hensynet til andet end fugle, f.eks. sæler eller hensynet til befolkningen -, og det vil næppe være muligt at fastsætte klare regler for udpegningskriterier, hvorfor ændringsforslaget bør slettes. (Vi skal i denne sammenhæng gøre det helt klart, at Danmarks Jægerforbund *ikke* er imod oprettelsen af reservater, men at vi tværtimod har medvirket aktivt til oprettelsen af ca. 40 nye reservater i Danmark op gennem 1990'erne).

Hvad angår ændringen i formuleringen fra "fiskeriterritoriet" til "den eksklusive økonomiske zone" er det muligt, at det er nødvendigt af juridiske hensyn, men i så fald bør der af konsekvenshensyn også ske rettelse alle de mange andre steder i jagtloven og i de tilhørende bekendtgørelser, hvor fiskeriterritoriet er nævnt. Hvis det overhovedet er muligt, anbefaler vi derfor, at man af forståelseshensyn bibeholder den hidtidige formulering.

Vedr. pkt. 5: Jagtlovens § 37 om regulering: Vi er opmærksomme på, at der med indførslen af formuleringen "hvis der ikke findes et tilfredsstillende alternativ" er tale om en implementering af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 9 og habitatdirektivets artikel 16 om fravigelser, hvor det i direktiverne fastslås, at der kun kan ske fravigelser af reglerne under den pågældende betingelse. Dette har vi ingen bemærkninger til, ligesom det heller ikke afføder bemærkninger, at der nu er indføjet et nyt § 37, stk. 1, pkt. 2 om luftfartssikkerhed, idet vi betragter det som værende af formel karakter uden reelle ændringer i den gældende retstilstand.

Vi kan ikke dog helt afvise, at der i visse situationer kan være behov for en afklaring/opstramning af reglerne for regulering, men dette er der i vid udstrækning taget højde for ved den seneste revision af bekendtgørelsen om vildtskader, hvor der så sent som i juli 2007 blev indført skærpede krav til bl.a. regulering af rågeunger. Vi forventer således ikke, at ændringen af § 37, stk. 1 medfører væsentlige ændringer i den praksis, som Skov- og Naturstyrelsen hidtil har haft ved administration af vildtskadebekendtgørelsen.

Hvad angår det nye § 37, stk. 2 om beskyttelsen af flagermus, hvaler, visse gnavere og odder, har vi ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 6: Jagtlovens § 46 om undtagelsesbestemmelser: Vi har noteret os, at to paragraffer i den i jagtlovens § 46, stk. 1 hjemlede mulighed for, at ministeren kan gøre undtagelser fra gældende regler nu foreslås taget ud, nemlig § 8 om billed- og lydoptagelser og § 25 om brug af motordrevet køretøj og luftfartøj til jagt.

Samtidig er det tilføjet et nyt stk. 2, hvor der alligevel gives mulighed for at dispensere fra gældende regler i de samme to paragraffer, dog nu under henvisning til de generelle betingelser, som skal være opfyldt i forhold til regulering efter vildtskadebekendtgørelsen (underpunkterne 1-5) eller for at opfylde en række andre - mere eller mindre anerkendelsesværdige - formål.

Vi har dog vanskeligt ved at se, hvordan en dispensation til brug af motorkøretøj og luftfartøjer i forbindelse med *jagt* (som ifølge jagtloven altid foregår med skydevåben) eller en dispensation til at forulempe vildtet og dets yngel ved billed- og lydoptagelser kan have til formål at opfylde andre af underpunkterne, f.eks. til at "indfange, besidde eller anvende visse arter af fugle" eller til at "opdrætte arter af fugle"? Samtidig undrer det os, at dispensationer til de pågældende punkter tilsyneladende kun skal kunne gives til fugle? Hvis der er en god saglig grund til at give sådanne tilladelser, bør de vel også kunne gives til pattedyr.

Endvidere har vi bemærket, at det faktum, at ministerens mulighed for at give dispensation til brug af motorkøretøjer til jagt generelt er bortfaldet, betyder, at der ikke længere er hjemmel til at give handicappede jægere mulighed for at bruge motoriserede hjælpemidler i forbindelse med jagt (f.eks. el-kørestole, 4-hjulstrukne motorcykler o.l.). Dette har næppe været hensigten med ændringen i bestemmelserne, hvilket da også understreges af, at man så sent som ved revisionen af bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber i sommeren 2007 indførte et nyt punkt i bekendtgørelsen (§ 8, stk. 4). Dette punkt blev indført for at give hjemmel til at dispensere fra forbud mod brug af motor ved jagt på fiskeriterritoriet i visse tilfælde, netop for at tilgodese jægere, som på grund af handicap e.l. ikke er i stand til at ro en båd. I den forbindelse er der taget højde for, at der ved administrationen skal tages hensyn til habitatdirektivets artikel 16 og fuglebeskyttelsesdirektivet artikel 9, hvilket fremgår direkte af bekendtgørelsen.

Danmarks Jægerforbund kan derfor ikke acceptere, at muligheden for handicappede kan få dispensation til motoriserede hjælpemidler bortfalder, og vi skal på de kraftigste opfordre til, at lovforslaget ændres, således at denne mulighed bevares.

Vedr. pkt. 7: Jagtlovens § 52 om administration: Indføjelser af et nyt stk. 4 omkring beskrivelser af tilfælde og vilkår for dispensationer fra jagtlovens regler (pkt. 1), vilkår for oprettelse og nedlæggelse af vildtreservater (pkt. 2) samt tilfælde og vilkår for meddelelse af påbud om regulering efter lovens § 38 (pkt. 3) virker logisk, og i overensstemmelse med direktivernes krav. Det fremgår ikke hvilke tilfælde og vilkår, der tænkes på, men når beskrivelsen disse skal udarbejdes, står Danmarks Jægerforbund gerne til rådighed.

Indføjelser af et nyt stk. 5 om sikring af levesteder for fugle er tydeligvis også et forsøg på tilpasning til fuglebeskyttelsesdirektivets krav. Formuleringen er imidlertid meget løs, og vil give anledning til fortolknings spørgsmål. Hvad er "passende foranstaltninger" og "tilstrækkeligt forskelligartede"? Vi har noteres os, at det af bemærkningerne fremgår, at bestemmelsen ikke indeholder særlige bemyndigelser til ministeren, men at den blot skal forpligte ham til at udnytte lovens muligheder til at sikre vildtet og dets levesteder, f.eks. ved oprettelse af reservater, i overensstemmelse med den praksis, som

hidtil har været brugt. I den sammenhæng undrer det, at der i den nye tilføjelse endnu en gang kun er tale om at sikre levesteder for vilde fugle. Tilsvarende bestemmelser bør også her gælde for pattedyr.

Vedr. pkt. 8: Jagtlovens § 54, stk. 2 og stk. 3, 2. pkt. om straf: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 9: Tilføjelse af bilag 1 og 2: Ingen bemærkninger.

Hvad angår ændringsforslagene til ***Lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder*** har vi følgende bemærkninger:

Vedr. pkt. 1: Lovens § 36, stk. 1 om udpegning af områder: Ingen bemærkninger.

Vedr. pkt. 2: Lovens § 36, stk. 2, 3, 4 og 5 (nye) om ændring af allerede udpegede områder:

Vedr. stk. 2: Vi anerkender naturligvis, at ministeren kan foretage ændringer i allerede udpegede internationale naturbeskyttelsesområder. Vi har dog en fornemmelse af, at ændringer generelt altid går i retning at skærper i forhold til udpegning af områder. Det faktum, at naturlige variationer kan gøre, at et område, som tidligere har opfyldt kriterierne for udpegning som fuglebeskyttelses-/habitatområde, ikke længere opfylder kriterierne, bør medføre, at udpegningen af et sådant område som internationalt naturbeskyttelsesområde bør ophæves.

Vedr. stk.3: Vi anerkender desuden, at der i verserende sager om naturområder skal tages hensyn til naturværdierne, indtil der er truffet afgørelse om områdernes evt. udpegning.

Vedr. stk. 4: Vi anerkender endvidere, at der kan fastsættes foranstaltninger, som skal beskytte områder, som ikke er udpegede, men som nye undersøgelser viser skal udpeges. Vi undrer os over, at der igen kun nævnes, at der skal tages hensyn til fugle. Såfremt et område opfylder kriterierne for udpegning under hensyntagen til andre dyregrupper, plantearter eller naturtyper (habitatdirektivet), må tilsvarende bestemmelser vel gælde?

Vedr. stk. 4: Ingen bemærkninger

Hvad angår ændringsforslagene til de øvrige love, som er omfattet af høringen:

I kraft af den meget korte høringsfrist har vi ikke haft mulighed for at udarbejde kommentarer til disse. Vi forbeholder os ret til at komme med bemærkninger senere.